

Πρόλογος του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος

Η ενίσχυση της οικονομικής και χρηματοοικονομικής γνώσης των πολιτών είναι ιδιαίτερης σπουδαιότητας για τις σύγχρονες κοινωνίες, και έχει καταστεί ουσιαστική και μακροπρόθεσμη προτεραιότητα πολιτικής για πολλά κράτη, με τις Κεντρικές Τράπεζες και άλλες εποπτικές αρχές να διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο προς την κατεύθυνση αυτή.

Ο οικονομικός αλφαριθμητισμός και ο χρηματοοικονομικός αλφαριθμητισμός αποτελούν δύο έννοιες αλληλοσυμπληρούμενες αλλά ανεξάρτητες, και φαίνεται ότι οι γνώσεις που προσφέρουν οδηγούν σε μια σειρά από ευεργετήματα –ιδιαίτερα για τις νέες γενιές– όπως:

- Ευαισθητοποίηση και προστασία των καταναλωτών
- Οικονομική συμμετοχή και κατανόηση του οικονομικού περιβάλλοντος
- Λήψη ενημερωμένων χρηματοοικονομικών αποφάσεων
- Αποτελεσματική διαχείριση των προσωπικών χρηματοοικονομικών
- Παροχή χρηματοοικονομικής ασφάλειας
- Σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος
- Ενίσχυση της επιχειρηματικότητας και της καινοτομίας
- Κατανόηση και αποδόμηση του λαϊκισμού
- Δημιουργία διαγενεακού πλούτου και κληρονομιάς

Συνολικά, οι ραγδαίες εξελίξεις σε όλους τους τομείς της κοινωνικής δραστηριότητας, οι απρόβλεπτοι κίνδυνοι, καθώς και η πολυπλοκότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος καθιστούν τον χρηματοοικονομικό αλφαριθμητισμό αναγκαία δεξιότητα των πολιτών για τον 21ο αιώνα.

Ως εκ τούτου, απαιτούνται δράσεις και παρεμβάσεις για την ενίσχυση της χρηματοοικονομικής παιδείας στα σχολεία. Για παράδειγμα, η ένταξη ενός μαθήματος χρηματοοικονομικής παιδείας στα προγράμματα διδασκαλίας της πρωτοβάθμιας αλλά και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης θα συμβάλει ώστε οι μαθη-

τές να εξοικειωθούν με βασικές χρηματοοικονομικές έννοιες, που θα τους βοηθήσουν να λαμβάνουν σωστές χρηματοοικονομικές αποφάσεις αργότερα στη ζωή τους. Η χρηματοοικονομική εκπαίδευση θα πρέπει, σε κάθε περίπτωση, να παρέχει σε συγκεκριμένο χρόνο και βάσει συγκεκριμένου προγράμματος εκείνες τις γνώσεις και τις δεξιότητες οι οποίες θα είναι αναγκαίες τόσο στον επαγγελματικό στίβο όσο κυρίως στην κοινωνική ζωή. Η χρηματοοικονομική εκπαίδευση, φυσικά, θα πρέπει να συνεχίζεται με γενικότερα προγράμματα κατάρτισης και διά βίου εκπαίδευσης.

Η Τράπεζα της Ελλάδος συμβάλλει σε πολλαπλά επίπεδα στις δράσεις που αναπτύσσονται για τη χρηματοοικονομική ενδυνάμωση των πολιτών, καθώς, εκτός των άλλων, είναι Τακτικό Μέλος (Regular Member) του Διεθνούς Δικτύου του ΟΟΣΑ για τη Χρηματοοικονομική Εκπαίδευση (OECD/INFE), ενώ από τον Νοέμβριο του 2022 αποτελεί επίσης τον Εθνικό Συντονιστή στο πλαίσιο της Ετήσιας Διεθνούς Εκστρατείας Χρηματοοικονομικής Ευαισθητοποίησης του ΟΟΣΑ με τίτλο “Global Money Week”.

Με βάση τα προαναφερθέντα, είμαι ιδιαίτερα χαρούμενος που προλογίζω το βιβλίο που κρατάτε στα χέρια σας, με τίτλο «Χρηματοοικονομικός Αλφαβητισμός: Θεωρία και Πράξη», το οποίο είναι το πρώτο βιβλίο στον χώρο του Χρηματοοικονομικού Αλφαβητισμού στη χώρα μας και ένα από τα ελάχιστα στον κόσμο.

Αν και το βιβλίο αυτό αποτελεί το βασικό εγχειρίδιο του υποχρεωτικού μαθήματος στο Πανεπιστήμιο Πειραιώς με τίτλο «Προσωπική Χρηματοοικονομική», το οποίο αποτελεί σοβαρή καινοτομία για το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, είναι βέβαιο ότι απευθύνεται σε όλους τους πολίτες.

Το περιεχόμενο της ύλης είναι πρωτότυπο και περιλαμβάνει όλες τις ομάδες-στόχους, από τα παιδιά πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης και τους γονείς τους μέχρι τους συνταξιούχους.

Επιπλέον, η θεματολογία του εκτείνεται από την αποταμίευση και τον χρηματοοικονομικό αλφαβητισμό μέχρι τον ψηφιακό χρηματοοικονομικό αλφαβητισμό και το gender gap.

Ως εκ τούτου, συστήνω ανεπιφύλακτα το βιβλίο αυτό και είμαι βέβαιος ότι θα αποτελέσει το κατάλληλο εφόδιο για τη δημιουργία μιας νέας γενιάς ενημερωμένων πολιτών.

Καθηγητής Γιάννης Στουρνάρας

Διοικητής της Τράπεζας της Ελλάδος

Καθηγητής Οικονομικών στο Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Πρόλογος του Συγγραφέα

*Money does not buy you happiness,
but lack of money certainly buys you misery.*

Daniel Kahneman, Nobel Prize 2002

Ο **χρηματοοικονομικός αλφαριθμητισμός** αποτελεί τον βασικό όρο ο οποίος καλύπτει τις διάφορες καθημερινές πτυχές της σωστής διαχείρισης των χρημάτων μας, με ιδιαίτερη έμφαση στην αποταμίευση και στην επένδυση.

Δεν θα ήταν υπερβολή να ισχυριστούμε ότι το πιο σημαντικό πρόβλημα των πολιτών, τόσο σε παγκόσμιο όσο και σε εθνικό επίπεδο, σχετίζεται με τη σωστή ή λανθασμένη διαχείριση των χρημάτων τους.

Η πολυπλοκότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος, η υπάρχουσα παγκόσμια και εγχώρια υπερχρέωση, οι συχνές χρηματοπιστωτικές κρίσεις, οι επιπτώσεις της πανδημίας, ο πόλεμος στην Ουκρανία και, πρόσφατα, ο υψηλός πληθωρισμός σε συνδυασμό με τα χαμηλά επιτόκια καταθέσεων συνηγορούν στο ότι ο χρηματοοικονομικός αλφαριθμητισμός αποτελεί απαραίτητη δεξιότητα του 21ου αιώνα.

Η έννοια αυτή συμπυκνώνει το σύνολο των χρηματοοικονομικών γνώσεων και δράσεων που αφορούν τόσο το άτομο (προσωπική χρηματοοικονομική – personal finance) όσο και την οικογένεια (family finance). Στα πλαίσια μιας ολιστικής χρηματοοικονομικής προσέγγισης, το personal finance περιλαμβάνει τη δημιουργία εισοδήματος (income), την (έξυπνη) κατανάλωση (spending), τον περιορισμό της υπερβολικής κατανάλωσης (overspending), την κατάρτιση και πιστή εφαρμογή ενός προϋπολογισμού (budgeting), τις σχέσεις μας με τις τράπεζες (banking), την προστασία μας μέσα από την ασφάλιση (insurance), το ύψος και τη διαχείριση των στεγαστικών δανείων (mortgage loans), τις επεν-

δύσεις (investments), τον προγραμματισμό για τη συνταξιοδότηση (retirement planning), τον σωστό προγραμματισμό των φόρων (tax planning) και, γενικότερα, τη βέλτιστη διαχείριση της περιουσίας μας.

Το βιβλίο που κρατάτε στα χέρια σας, με τίτλο *Χρηματοοικονομικός Αλφαριθμητισμός: Θεωρία και Πράξη*, είναι το πρώτο στη χώρα μας και ένα από τα ελάχιστα στον κόσμο που ασχολείται με αυτό το ιδιαίτερα επίκαιρο για τους πολίτες θέμα.

Περιλαμβάνει δεκάδες προσωπικά μου άρθρα-παρεμβάσεις, καθώς και εννέα συνεντεύξεις μου, που συνοδεύονται από πρωτότυπα άρθρα επιστημονικών συνεργατών του Ινστιτούτου Χρηματοοικονομικού Αλφαριθμητισμού. Επιπλέον, έχω συμπεριλάβει πάνω από 100 σελίδες πρωτότυπων κειμένων μου, ώστε να επιτευχθεί ο τελικός σκοπός του βιβλίου.

Στο βιβλίο, φυσικά, περιλαμβάνεται και το πρώτο άρθρο που έχει γραφτεί για το θέμα αυτό στην ιστορία της χώρας μας, το οποίο χρονολογείται από το 2011 στο Euro2day και έχει τίτλο «Είμαστε... οικονομικά αναλφάβητοι».

Η έκδοση ενός τέτοιου βιβλίου εξυπηρετεί πολλούς σκοπούς και εμπεριέχει συμβολές σε πολλά επίπεδα.

Κατ' αρχάς, συγκεντρώνει μια σειρά από δημοσιευμένα άρθρα σε πολλούς διαφορετικούς ιστότοπους, εφημερίδες και περιοδικά, των οποίων η συντριπτική πλειονότητα των πολιτών αλλά και των φοιτητών δεν γνωρίζει την ύπαρξη.

Στα άρθρα παρουσιάζονται και αναλύονται πρωτότυπες έννοιες οι οποίες για πρώτη φορά εισήχθησαν στην Ελλάδα –όπως personal finance, financial literacy, risk illiteracy, digital financial literacy, financial wellbeing, financial freedom, financial ignorance, financial stress, financial security, financial shocks, emergency fund, retirement literacy– δίνοντας τη δυνατότητα στους πολίτες να εξοικειωθούν με ιδιαίτερης σπουδαιότητας έννοιες που δεν θα συναντούσαν στην ελληνική αρθρογραφία.

Το βιβλίο αυτό παρουσιάζει επιπρόσθετη ύλη που άπτεται των κυριότερων και πιο απαραίτητων γνώσεων και δεξιοτήτων στο πεδίο του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού, τις οποίες θα πρέπει να κατέχουν οι πολίτες, περιλαμβάνοντας εξειδικευμένο περιεχόμενο ανά ομάδα-στόχο, από τα παιδιά στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση μέχρι και τους συνταξιούχους! Σε ένα γενικότερο πλαίσιο, στις ομάδες ενδιαφέροντος για τον χρηματοοικονομικό αλφαριθμητισμό περιλαμβάνονται οι μαθητές πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, οι φοιτητές προπτυχιακών και μεταπτυχιακών τμημάτων, οι γυναίκες, οι νέοι γονείς, οι μετανάστες, αλλά και οι συνταξιούχοι.

Παρότι όμως το βιβλίο απευθύνεται σε όλους τους πολίτες, σκοπός του είναι να αποτελέσει το βασικό εκπαιδευτικό εγχειρίδιο των προπτυχιακών και μεταπτυχιακών φοιτητών μου του Πανεπιστημίου του Πειραιά.

Φυσικά, απευθύνεται σε όλους τους προπτυχιακούς και μεταπτυχιακούς φοιτητές των τμημάτων των Οικονομικών Σχολών και Διοίκησης Επιχειρήσεων των

ελληνικών πανεπιστημιακών ιδρυμάτων και όχι μόνο, αφού η σωστή διαχείριση των χρημάτων αφορά όλες τις ειδικότητες!

Θα ήθελα να ευχαριστήσω ονομαστικά όλους τους Επιστημονικούς Συνεργάτες του Ινστιτούτου, τις κυρίες Βάσια Τζώρα, Αργυρή Κατωπόδη, Αφροδίτη Σταθοπούλου, και τους κυρίους Χρήστο Νούνη και Ελευθέριο Νικολάου, που συνέβαλαν στη δημιουργία του βιβλίου αυτού.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες όμως οφείλω στον Γενικό Διευθυντή του Ινστιτούτου κύριο Ελευθέριο Νικολάου για την πολλαπλή συμβολή του τόσο στο όραμα του Ινστιτούτου όσο και στην ολοκλήρωση του βιβλίου.

Νικόλαος Δ. Φίλιππας

Καθηγητής Χρηματοοικονομικής του Πανεπιστημίου Πειραιώς
Τμήμα Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων

Πρόεδρος και Ιδρυτής του Ινστιτούτου Χρηματοοικονομικού Αλφαριθμητισμού